

Тема 3. Соціально-психологічні аспекти роботи в колективі

Сутність та психологічні особливості поліцейського колективу. Соціально-психологічні процеси у службовому середовищі. Командна взаємодія, управління, профілактика вигорання та формування культури доброчесності.

Результативність — у командній роботі

Результативність будь-якої організації визначається не стільки зусиллями окремих працівників, скільки успіхами командної роботи. Дружній, згуртований колектив дає значно більший ефект, ніж сума досягнень кожного члена окремо.

«Спільна праця запалює в людях таку лють звершення, якої вони рідко можуть досягти поодинці» — Ральф Уолдо Емерсон

Що таке команда?

Команда — це колектив фахівців, які поділяють цілі, цінності та загальні підходи до спільної діяльності, мають взаємодоповнюючі навички та беруть на себе відповідальність за кінцеві результати.

Спільні цілі

Приймаються кожним членом на мотиваційному рівні

Партнерство

Взаємодія з можливостями особистісного та професійного зростання

Розподіл ролей

Гармонійний розподіл, де керівник є реальним лідером

Відповідальність

Взаємна та індивідуальна відповідальність за результат

Ознаки справжньої команди

1

Мотиваційне прийняття цілей
Спільні цілі діяльності приймаються кожним членом на мотиваційному рівні

2

Взаємодоповнення навичок
Вміння міжособистісної взаємодії, прийняття рішень та конкретний прогнозований результат (Й. Катценбах та Д. Сміт)

3

Продуктивність через взаємодію
Соціальна взаємодія створює досвід, що веде до особистісного та професійного зростання (Р. Хакман, Р. Вагеман та Е. Лехман)

Зміст командоутворення

Ключові завдання тимбілдингу

- Посилення згуртованості та командного духу
- Розвиток комунікативних навичок групової роботи
- Формування довіри та розуміння індивідуальних особливостей
- Створення мотивації на спільну діяльність
- Підвищення неформального авторитету керівників

Практика в Україні

У підрозділах сектору безпеки і оборони України проводяться тренінги з командоутворення:

- **«Створення команди»**
- **«Командоутворення»**

Завдання тренінгів з командоутворення

Адаптація

Зниження рівня адаптаційного шоку від зміни умов життєдіяльності

Командні навички

Освоєння навиків командної роботи, розвиток поваги до товаришів та вдосконалення комунікації

Самопізнання

Усвідомлення власних фізичних і психологічних можливостей та можливостей товаришів

Задоволення

Отримання емоційного задоволення від роботи в команді

Методи командоутворення для керівника

Пригодницькі перегони

Мультиспортивні перегони з подоланням дистанції: спортивне орієнтування, велосипеди, вертикальні мотузки, інтелектуальні та креативні завдання.

Проходження квесту

Активно використовується — моделює практичні ситуації та типові службові завдання поліцейського. Розвиває лідерство, делегування та довіру.

Переваги та недоліки тимбілдінгу

✓ Переваги

Психологічне розвантаження співробітників

Досягнення згуртованості колективу

Атмосфера взаємної підтримки та допомоги

Покращення психологічного клімату

Підвищення ефективності роботи

⚠ Недоліки

Тривале обговорення негативних моментів може спричинити конфлікти

Зниження самооцінки у деяких членів колективу

Проводиться в неробочий час — не всі охоче погоджуються

Не всі розуміють значення командних змагань

Примусова участь може спричинити конфлікти з керівництвом

Тимбілдинг як інструмент єдності

Тимбілдинг дозволяє об'єднати кожного окремого працівника поліції в єдину систему — **колектив** — для налагодження відносин всередині організації та успішної роботи кожної її ланки.

У разі згуртування колективу підвищується **працездатність**, покращується психологічний клімат і зростає загальна ефективність підрозділу.

- ❑ На пізніх етапах розвитку колективу заходи з командоутворення організовують епізодично — переважно при негативних змінах у соціально-психологічному кліматі.

3

Ключові ознаки

Спільні цілі, розподіл ролей,
відповідальність

2

Типи тренінгів

«Створення команди» та
«Командоутворення»

Висновки: Сила згуртованого колективу

- Команда — більше, ніж сума частин
Спільні цілі, взаємодоповнюючі навички та відповідальність формують справжню команду
- Командоутворення — системний процес
Тренінги, квести та пригодницькі заходи розвивають довіру, комунікацію та лідерство
- Тимбілдінг — доведений інструмент
За умови правильного застосування підвищує ефективність і психологічний клімат підрозділу

Професійна деформація та вигорання в поліції

Соціально-психологічні аспекти службової діяльності: причини, прояви та профілактика професійної деформації і вигорання працівників Національної поліції України

Поняття професійної деформації

Небажані ефекти — нещасні випадки, хвороби, деформація особистості, вигорання — можуть виникати в межах будь-якої професії. До **«груп ризику»** належать насамперед роботи категорії «людина–особа»: лікарі, викладачі, юристи, керівники, **працівники правоохоронних органів**.

Визначення

Професійна деформація — складна система специфічних взаємопов'язаних змін у структурі особистості, що формуються внаслідок трудової діяльності.

Щодо поліцейських

Науковці визначають її як «об'єктивний феномен», «іманентну властивість професійної діяльності, розвиток якої пропорційний досвіду та стажу практичної роботи».

2. Причини професійної деформації поліцейських

На деформацію особистості впливають **об'єктивні** (зовнішні та внутрішні умови служби) та **суб'єктивні** причини. Дослідники виокремлюють кілька ключових груп:

- Недостатній розвиток морально-політичних якостей
- Відсутність цілеспрямованості та відповідальності
- Розумові перевантаження та втома
- Недостатній контроль за ритмом діяльності

- Відсутність ефективного контролю та дисципліни
- Низький рівень правової та загальної освіти
- Напружений графік, надмірні перевантаження
- Недоліки виховання, проблеми адаптації до ролі

- Постійні контакти з правопорушниками та криміналом
- Зловживання владними повноваженнями
- Ненормований графік, відсутність відпочинку
- Корпоративна ізоляція від суспільства

Групи чинників деформації

Сфера діяльності

Контакти з правопорушниками, екстремальний характер роботи, постійний ризик, погрози з боку злочинців, прийняття елементів кримінальної субкультури

Внутрісистемна взаємодія

Спілкування з начальством, колегами, підлеглими; колективне виконання завдань; корпоративний характер діяльності та психологічна ізоляція

Індивідуально-особистісні

Надмірні амбіції, низька готовність до правозахисної діяльності, рішучість зі зниженим самоконтролем, хибні професійні установки

Соціально-психологічні

Авторитарний стиль керівництва, несприятливі сімейні стосунки, низький рівень громадської думки щодо поліції, відчуття безсилля

3. Показники професійної деформації

Упереджене ставлення до громадян

Специфічний стереотип із переважанням негативного змісту, спрощене уявлення про людей і ситуації

Довільне трактування норм

Працівник вважає допустимим порушення службових вимог для досягнення результату, провокує колег наслідувати приклад

Перенесення ролі поза службою

Офіційний стиль поведінки, технічний жаргон та специфічний гумор у невідповідному середовищі

Зміни в образі «Я»

Завищена самооцінка, переконаність у власній безпомилковості, байдужість до всього поза межами служби

- Прояви деформації часто пов'язані з неадекватними копінг-стратегіями: **раціоналізацією, заміщенням та ізоляцією.**

Рівні деформації та залежність від стажу

Загальна ймовірність виникнення деформації залежить від тривалості служби:

Медведєв виокремив **початковий, середній та глибинний рівні** деформації, кожен з яких має три стадії: утворення, в цілому утворена, повністю утворена.

Професійне вигорання поліцейських

Визначення

Вигорання — **синдром емоційного, розумового та фізичного виснаження** через тривале емоційне перевантаження; результат професійного стресу, його «крайній» вияв.

Відмінність від деформації: вигорання **не залежить від тривалості служби**, тоді як деформація — залежить.

Стресові фактори

- Страх вбити когось під час виконання обов'язків
- Надмірні адміністративні завдання
- Відсутність підтримки керівництва
- Конфлікт між емоціями та професійним боргом
- Ворожість і недовіра громадян
- Низька заробітна плата

Особливості вигорання у поліцейських

Психічні проблеми

Висока частота психічних проблем у правоохоронців з високим рівнем вигорання

Психосоматика

Скарги, незадоволення життям, проблеми зі здоров'ям, пияцтво та азартні ігри у порівнянні з молодшими колегами

Виснаження та знеособлення

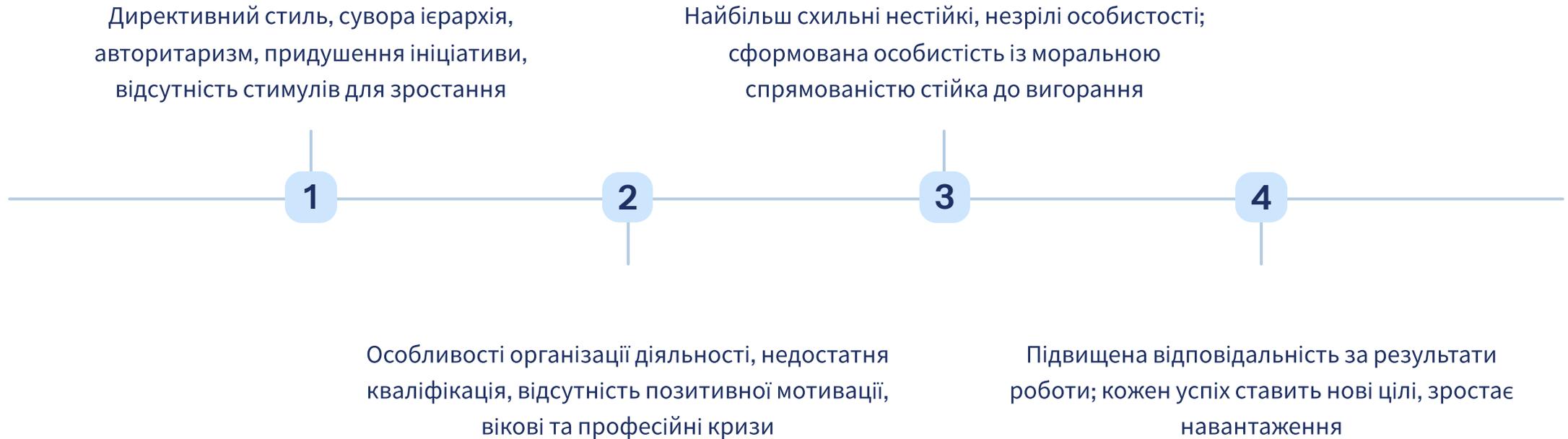
Високі показники у середовищі з великими вимогами, низьким контролем і поганою соціальною підтримкою

Втома від співчуття

В оперативних працівників, які регулярно допомагають людям у тяжкому стані, може розвинути «втома від співчуття»

- ❑ **Важливо:** Якщо вчасно не надати можливість емоційного відновлення, вигорання може перерости у деформацію — і суспільство отримає поліцейський терор замість захисту правопорядку.

Причини вигорання: погляди дослідників

Методи діагностики: методики Бойка, Рукавішнікова, Маслача–Джексона, Нікіфрова, Гібсона, Грінберга, опитувальник Кеттелла (16PF).

Шляхи профілактики деформації

Профілактика — сукупність попереджувальних заходів, спрямованих на блокування трьох груп чинників деформації:

Специфіка діяльності

Нормативний характер, владні повноваження, перевантаження, екстремальність умов служби

Особистісні чинники

Підвищений самоконтроль, рішучість, рівень досвіду та індивідуальні особливості співробітника

Соціально-психологічні

Психологічний клімат, стиль керівництва, ступінь соціально-психологічної захищеності особистості

Завдання та напрями профілактичної роботи

Завдання профілактики

- Формування професійного імунітету та високої культури
- Розвиток етично-психологічної стійкості
- Формування установки на кодекс професійної честі
- Вдосконалення стилю та методів управління персоналом
- Формування оптимального морально-психологічного клімату

Напрями підтримки психічного здоров'я (НПУ)

- Психологічні дослідження
- Психологічні тренінги
- Психологічно-профілактична робота
- Оптимізація психосоціального клімату
- Психологічний супровід, у т.ч. під час оперативної діяльності

Ключові висновки

Деформація — об'єктивний феномен

Притаманна всім професіям, але правоохоронці належать до групи підвищеного ризику через специфіку діяльності

Вигорання $\neq$ деформація

Вигорання не залежить від стажу; деформація зростає пропорційно до тривалості служби та сили деформуючого впливу

Профілактика — пріоритет

Своєчасне психологічне відновлення, діагностика та корекція запобігають переростанню вигорання у глибоку деформацію

